

Marjan Rihar
direktor GZS - Zbornice elektronske
in elektroindustrije

Intervju

Elektronska in elektroindustrija ni zaspana panoga

Poslovanje panoge bi bilo še boljše, če se v podjetjih ne bi soočali s pomanjkanjem kadrov. Robotizacijo je treba vpeljevati zelo premišljeno, hud izziv je mehanizem za trajnostno financiranje ESG.

Darja Kocbek, foto: Barbara Reya

Razmere so se tako zaostriale, da si podjetja kadrov ne morejo več, dogovorno ali nedogovorno, prevzemati med seboj.

Panoga elektronske in elektroindustrije je leta 2021 glede na leto prej po sedanjih zelo grobih ocenah kljub krizi tako po prodaji kot po proizvodnji dosegla rast v povprečju med 10 in 15 odstotkov. Nekatera podjetja, ki so v posameznih skupinah izdelkov vodilna, so imela tudi 80-odstotno rast. Imamo tudi podjetja, ki rasti praktično niso imela. To so praviloma manjša podjetja, ki proizvajajo izdelke z manjšo dodano vrednostjo, nimajo novih razvojnih komponent in imajo kupce v grosističnih prodajah. Ta podjetja običajno zaposlujejo v veliki meri manj kvalificirano delovno silo. Poslovanje panoge bi bilo še boljše, če se v podjetjih ne bi soočali s pomanjkanjem kadrov, pojasnjuje dr. Marjan Rihar, direktor GZS - Zbornice elektronske in elektroindustrije.

Kadri so torej najhujši problem?

Kadri so zelo velik problem, ne samo na ravni proizvodnje, ampak tudi na področju razvoja. Razmere so se tako zaostriale, da si podjetja kadrov ne morejo več, dogovorno ali nedogovorno, prevzemati med seboj. Imamo nekaj podjetij, ki vzpostavljajo nove programe in bodo zanje potrebovala tehnologe in inženirje. Več podjetij se želi okrepiti, ker imajo dobre tehnologije, dobre tržne navezave in nišne produkte. Korporacije iz samih central načrtujejo vzpostavitev razvojnih skupin v okoljih, kjer je delovna sila relativno poceni. To pri nas še zmeraj je, tako glede na Nemčijo kot tudi Kitajsko, imamo tudi zelo dobro podporno okolje, kar se tiče znanja, torej univerze, inštitute.

Kje je rešitev iz tega položaja?

Začasna rešitev je uvoz tujih delavcev, a so problem postopki za pridobitev delovnih dovoljenj. Poleg tega je zelo malo možnosti za uvoz razvojnikov, tehnologov. Druga rešitev je prenova programov poklicnega strokovnega tehničnega izobraževanja. Na tem področju pridejo iz šol kadri, ki imajo solidna znanja, niso pa še dovolj vpeti v industrijsko okolje. Enako velja za univerzitetno izobražene kadre.

Na srednjem poklicnem izobraževanju bi bilo treba doseči, da se skrajša proces od takrat, ko gospodarstvo izrazi potrebo po določenih novih profilih, do uvedbe izobraževanja. Zdad v zelo optimalnih razmerah ne traja manj kot tri leta, večinoma pa štiri do pet let.

Nekateri vidijo rešitev v industriji 4.0 z robotizacijo?

Robotizacijo kot del avtomatizirane tovarne je treba vpeljevati zelo premišljeno. Robot lahko učinkovito nadomesti delavca s tem, da dosega večjo natančnost, ponovljivost, da lahko dela 24 ur na dan, recimo brez svetlobe, z minimalnimi stroški, in v nevarnih okoliščinah ali pogojih dela. Robot je drag. Kjer se ugotovi, da je uporaben, je gotovo lahko nadomestek. Kdo bo rekel, da imamo tudi umetno inteligenco, ki bo lahko nadomestila odločitvene delavce. To je zelo koristna tehnologija, a kljub temu samo orodje, ki pripelje do neke odločitve, bi pa bilo zelo nevarno, če bi ji prepustili vse odločitve.

Kakšne so splošne razmere v panogi?

Pandemija je bila za panogo na splošno rečeno pozitivna, saj proizvaja izdelke, ki se v kriznih časih nemoteno uporabljajo, včasih celo bolj. Naročil je bilo ogromno in jih je še vedno.

Kateri so glavni izzivi in priložnosti?

Priložnost je gotovo trajnostni razvoj oziroma zeleni in digitalni prehod. Elektroindustrija proizvaja kup elementov, naprav in sistemov, ki ta prehod podpirajo. Izzivi so v smislu avtomatizacije v smeri umetne inteligence. Vzpostavitev delov pametnih tovarn, določenih linij. Izziv ni samo vnesti pamet v interne logistične procese, ampak v celo dobavno verigo. Naslednja zadeva je trajnostno nadomeščanje standardnih materialov in surovin.

Krožno gospodarstvo?

Da. Vemo, da so baker, jeklo, železo, redke zemlje, polprevodniki osnovne surovine za elektroindustrijo. Slovenija mora vse to uvoziti in če si odvisen od uvoza, nisi stabilen. Korak k neodvisnosti je tako imenovani ekološki dizajn. Izdelek narediš tako, da ga po koncu življenjske dobe brez zahtevnih postopkov razstaviš, obnoviš, popraviš ter s tem v veliki meri ponovno uporabiš njegove sestavne dele in/ali materiale, v nekaterih primerih pa kar celoten izdelek. To govorim za evropski trg, saj je slovenski del skupnega trga.

Če govorimo o trgu, ga v Sloveniji za elektroindustrijo praktično ni. Podjetij, ki delajo končne izdelke, je malo. Slovenska elektroindustrija je industrija

polizdelkov. Če nisi končni prodajalec, ne moreš imeti največje marže, poleg tega si odvisen od tistih, ki so v tvoji dobavni verigi pod in nad teboj, od tistih, od katerih dobivaš proizvodne inpute, in tistih, katerim prodajaš izdelke. Strošek je povsod. Optimizacija dobavnih verig je velik izziv v smislu premika iz globalizacije. Izziv je tudi iskanje nadomestnih dobaviteljev, novih trgov, novih poslovnih modelov. Ključno je, da slovenska elektroindustrija poveča dodano vrednost svojih proizvodov. Ta je absolutno prenizka, saj je pod povprečjem slovenske industrije. Dvigniti jo je mogoče s prestrukturiranjem, z vlaganji v razvoj, v nove izdelke, s prestrukturiranjem trgov, nabavnih verig, skratka: z zmanjševanjem stroškov in povečevanjem tehnološke zahtevnosti izdelkov. Krepiti je treba povezave med raziskovalnimi inštitucijami in podjetji. Imamo kar nekaj takih povezav, ki pa jih je seveda mogoče še izboljšati tako po številu kot po kakovosti.

Znanja in inovativnosti je torej dovolj?

Ne morem reči, da bi to bila zaspana panoga. To nena zadnje izkazujejo nagrade za inovativnost, ki jih vsako leto podeli GZS. Res lahko rečem, da je elektronska in elektroindustrija tu najbolj zastopana panoga.

Ključno je, da slovenska elektroindustrija poveča dodano vrednost svojih proizvodov. Ta je absolutno prenizka, saj je pod povprečjem slovenske industrije.

Kaj pa denar za investicije?

Zdaj smo pred velikim virom nepovratnih sredstev. Bojazen vseh podjetij, ne le elektroindustrije, je, da bodo pogoji za delitev teh sredstev preveč zapleteni in neživljenjski.

Mislite na sredstva iz sklada za okrevanje in odpornost?

Ja, pa tudi na kohezijska sredstva iz nove finančne perspektive EU za obdobje 2021-2027. Ko govorimo o investicijah, je za celotno gospodarstvo in industrijo hud izziv mehanizem za trajnostno financiranje ESG. V skladu s tem mehanizmom bodo morale biti naložbe trajnostne. Potrebno bo poročanje o nefinančnih učinkih in tega večina podjetij še ne pozna. Na tem področju se ogromno dogaja in prihajajo izredno zahtevni pogoji za pridobivanje povratnih sredstev in ostalih oblik pomoči. V skladu s tako imenovano taksonomijo bo treba izredno natančno definirati »zelenost« - ne samo produktne skupine, ampak tudi produkte, procese. Financiranje bo odvisno od kategorij, v katere bodo uvrščeni.

Če zelo zgodaj veš, kam je neka zakonodaja usmerjena, kakšne omejitve se pripravljajo, kaj morajo izdelki vsebovati, kakšni so standardi, se res lahko vnaprej prilagodiš oziroma se pravočasno pripraviš.

Imate že kakšno konkretno izkušnjo?

Da, imamo primer enega naših podjetij. Mislim, da zadeva izhaja iz jeseni 2021. Pridobiti so želeli kredit in so se začeli pogovarjati z banko, kjer so jim rekli, naj dajo vlogo v skladu z uredbo EU. Ko so prebrali uredbo, so ugotovili, da v njej ni izvedbenih zadev, ampak samo osnovna določila. Zato so se obrnili na Ministrstvo za finance, kjer so jim pojasnili, da izvedbene akte še pripravljajo. V zadnjih treh mesecih se je zadeva že premaknila na višjo raven, saj je bil pred nekaj dnevi že tretji posvet o trajnostnem financiranju. Zdaj se ta tema iz bančnega sektorja počasi seli v realni sektor. Tudi na GZS delamo na tem, da bi podjetja pripravili nanj, sicer sredstva ne bodo porabljena optimalno oziroma bo treba že pridobljena sredstva vračati. Ta pobuda je prišla prav iz naše panoge.

Poleg zelenega prehoda EU poudarja tudi digitalizacijo. Katere izzive prinaša ta prehod?

V okviru digitalizacije se vzpostavljajo veliki novi sistemi za podatke – podatkovni prostori. Na ravni EU se uvajajo razni novi instrumenti, recimo digitalni potni listi, ki bodo omogočili, da bo vsak izdelek opremljen z določenimi karakteristikami. To bo njegov ID. Izdelki, kategorije izdelkov bodo spravljene v podatkovnih prostorih, specifičnih za posamezne panoge. Če imaš dostop do teh podatkov, je to na eni strani odlično, ne vemo pa, ali nastajajoča zakonodaja dejansko omogoča prost dostop. Pri tem ne gre pozabiti na varnost in zanesljivost sistemov. Če ni zagotovljena ustrezna varnost, lahko pride do hudih posledic kibernetkega napada. Po eni strani s povezovanjem z najsodobnejšimi tehnologijami in platformami izboljšujemo odzivnost poslovanja, po drugi pa postajamo bistveno bolj ranljivi.

Naša zbornica ima izjemno priložnost, da smo člani mednarodnega združenja ORGALIM, ki je največje evropsko lobistično združenje na področju tehnoloških industrij (elektrokovinske in delno IKT). Iz tega naslova dobivamo zelo zgodaj informacije, kaj se v Bruslju pripravja. Te informacije posredujemo tudi našim podjetjem. To je največja dodana vrednost tega članstva. Tako že zdaj vemo, kaj se pripravlja in bo veljalo čez dve leti. Če si zraven, lahko dobiš drobtinice in takšne drobtinice so včasih bistveno več kot super sponzoriran projekt s strani države. Ne gre samo za zgodnje informacije o pripravi zakonodaje, ampak tudi za novosti s področja standardizacije. Če zelo zgodaj veš, kam je neka zakonodaja usmerjena, kakšne omejitve se pripravljajo, kaj morajo izdelki vsebovati, kakšni so standardi, se res lahko vnaprej prilagodiš oziroma se pravočasno pripraviš. ^{gg}

